

# Molnár Tamás, avagy a szellem reakciója

Mindenekelőtt szeretném üdvözölni a Molnár Tamás Emlékkonferencia szervezőit és résztvevőit. A mester elsőrendű gondolkodó volt. Erkölcsi és szellemi nagysága számomra sosem volt kétséges. Igazságot szolgáltatunk emlékének, ha szeretett szülőházájában – amelynek jövőjéhez annyi reményt fűzött – méltatjuk jelentős terjedelmű és civilizációnk jövője szempontjából igen fontos munkásságát. Kevesen elemezték ilyen éleslátással és gazdag érveléssel azt a fenyegető veszélyt, miszerint a liberalizmus kikövezi a „szolgáshoz vezető utat” – hogy Friedrich Hayek híres művének címét idézzem. Ám Hayek aggódása pusztán a menedzselt gazdaság veszélyeire korlátozódott, ő – Molnárral ellentétben – nem jutott el a liberalizmus metafizikai gyökereihez: a természettörvény tagadásához, a nominalizmushoz, a relativizmushoz, az individualizmushoz, illetve a kollektívizmushoz, az egzisztencializmushoz és az idealizmushoz. A liberalizmus intellektuális, politikai, vallási vezérmotívumai – amelyek nem mindig összeegyeztethetők egymással – vezettek ugyanis a politika, illetve a politikát korlátozó, de azt mégis éltető transzcendencia elutasításához.

\*

Molnár Tamással először írásain keresztül találkoztam. Később, szenvedélyes párbeszédeink egyikében védekeztem is érvei ellen. Emlékszem, akkor még – a fiatal kezdőkhöz hasonlóan – úgy tekintettem a könyvekre, mintha élőlények lennének. Ő mindig hatásosan ellenpontosította néhány intellektuális reflexem, amelyek talán a neotomizmus hatására alakultak ki. Az akkori, túlzott absztrakciós hajlamomról és – ahogy Carl Schmitt mondaná – a „politikai romantika” iránti vonzódásomról volt szó.

1986-ban a québeci *Le Beffroi (Harangláb)* című filozófiai folyóirat társszerkesztői lettünk Alexis Klimovval, a Belgiumban született, orosz származású filozófussal. Ez a Nyikolaj Bergyajev és Jakob Böhme által befolyásolt, kitűnő gondolkodó abban a kiváltságban részesült, hogy Marcel De Corte tanítványa lehetett. Molnár is ehhez a francia ajkú belga filozófushoz érezte legközelebb magát, és mindig változatos témájú filozófiai cikkeket írt a folyóiratunkba. Az első, Molnárnak szentelt írásom az *Európa zárójelben* című könyvét méltatta, ami szintén a *Le Beffroi*-ban jelent meg.

Így kezdődött a kapcsolatunk. Később, a 90-es évek közepén már együtt írtuk közös könyvünket: *A modern-kór. Tünetek és ellenszerek. Öt beszélgetés Jean Renaud-val* címűt, ami hatalmas élményt és tapasztalatot jelentett számomra. A párbeszédünket egy esszé előzte meg, *Molnár Tamás, avagy a szellem reakciója* címmel. Kamaszkorom óta a hierarchikus, klasszikusan ellenforradalmi, lényegében katolikus szellemi hagyomány világában éltem, és egyszeriben mindezek élő képviselője előtt találtam magam. Edmund Burke, Louis de Bonald, Joseph de Maistre, Balzac, Barbey d'Aureville, Léon Daudet, Jacques Bainville, Charles Maurras, Marcel De Corte, Gustave Thibon, Pierre Boutang, Alekszandr Szolzsenyicin és még sokan mások voltak a napi olvasmányaim. Jegyzeteltem őket, és tépelődtem műveik mondanivalóján. Molnárt viszont kedvemre faggathattam, ellentmondhattam neki, és meghallgathattam a kritikáját is. Egy civilizáció élő örökösével találkoztam, és nem is akárkivel. Talán éppen ő volt nemzedéke legkimagaslóbb képviselője az említett hagyomány folytatásában és megújításában. Romantika nélkül, nyitott szemmel járt-kelt a kézzel fogható dolgok világában.

Molnár egyike volt azoknak, akik a legjobban látták és láttatták a modernitás genealógiáját. A Nyugat intelligenciája Descartes óta a hiperkritikus ismeretelméletben vesztegel, ami szárnyaszegetté tette. Az evidencia erőltetése, a világos és egyértelműsített gondolat karteziánus elfogultsága mindannyiunkat elszegényített. A modern gondolkodás drámája Descartes óta és azon is túl részben az egyértelműség kényszerének, a geometriai módszer alapján történő meghatározásnak tudható be, ami hasznos az egzakt tudomány számára, de megakadályozza a kimeríthetetlen valóság gazdagságának és árnyalatainak befogadását. Leértékeljük az analógia, a metafora, a szimbólum, a nyelv gazdagságát mint gondolati forrást – ezeket meghagyjuk a költőknek –, hogy a mikroszkopikus érdeklődésre számot tartó kérdésekben találjunk megoldást: van-e külvilág? Létezik-e másik? És én vajon létezem-e? A megismerhető világ tartománya számárbórként zsugorodik, és e koncepciókiürülés árnyékában a nihilizmus virágzik.

Az értelmiségi úgy próbál kievickélni e csávából, hogy lemond a megismerésről, helyette aktivista lesz. „Az ember az Isten – az elvont nagyságok világában” – tanította Vico. Hiábavaló a valóság pusztája ismerete; át kell alakítani,

újrateremteti, tökéletesebbé, logikusabbá, észszerűbbé kell tenni. Tudni annyi, mint gyakorolni. A megismerés problémáját gyakorlatilag a technológia oldja meg. A technológiai ideológia e kopernikuszi forradalom gyermeke: a régi marxizmusnál is radikálisabb ideológia.

Ezzel máris Molnár modernitás- és Amerika-diagnózisának kellős közepén vagyunk. A technológiai ideológia nem feltétlenül istentagadó, de a természetes rend tagadása, a teremtés és az emberi állapot elutasítása, az „utópia, az örök eretnenség” végső testet öltése – ahogy Molnár nevezné. Ezzel az ideológiával soha nem érhető el az intenzitás párolgó hőfoka, mivel az nem más, mint az emberiség dekonstrukciója, majd sajátos újjáépítése, egy olyan világ megteremtésének eszköze, ahol az anya már nem nő, az apa meg nem férfi.

A technoideológia a valódi embert kiszámíthatatlannak és ellenőrizhetetlennek tartja, ezért a laboratóriumban kikísérletezett, gyári emberrel helyettesítené. Azt ugyanis képes a céljának megfelelően alakítani. E forradalom jövője a mindent elárasztó technológiától függ, amely felszívódik a testekbe, az agyakba, a szívekbe. A modernitás genealógiája következetes: egyenesen az embergéphez vezet.

A híres amerikai énekesnő, Demi Lovato pánszexuálisnak nyilvánította magát tavaly áprilisban, májustól meg már hivatalos „pecsétje” volt arról, hogy ő nem bináris lény. „Mindennap, amikor felébredünk – okoskodott –, megadjuk magunknak az esélyt, hogy olyanok legyünk, amilyenek akarunk és szeretnénk lenni.” Az énekesnő többes számban beszél saját magáról („we”). Ő minden reggel ébredés után dönti el a nemét aszerint, hogy jobb vagy bal lábbal kel. Valószínűleg gyakran habozik, de mi nem. Mi jól tudjuk, hogy ez a fiatal nő csak e lebutított korszak egyik áldozata. Lelki nyomorultja lett egy „megtévedt konformizmusnak”, amelyet korábban már Gabriel Marcel filozófus is megjövendölt.

Ez az újfajta ember szabadulni akar minden transzcendenciától – amelyet elviselhetetlen zaklatásnak érez –,

minden függéstől, minden stabil identitástól. Ám aki függetlenedni szeretne mindentől – még önmagától is –, az nem egyéb, mint alakítható, manipulálható bábu, aki rabszolgája a kedélyeinek. Ezt ismerte fel idejekorán Molnár a sasszemével Amerikában.

Molnár Tamás az *Én, Symmachus* című művében tett különbséget a jelenlegi Nyugat és az ókori Róma dekadenciája között. A miénk elvesztette „emberi vonását”. Valójában a technológia embertelenné tesz, és gépies társadalmat hoz létre. „A modernitás szellemisége – írja Molnár – a pusztítás kíméletlenségét illetően meghaladja a legkegyetlenebb barbár megszállásokat.” Ez a testetlen szellemiség végzetesen kikezdi a lelket.

Saint-Just, Robespierre fiatal harcostársa 1794-ben, egyik híres beszédében kijelentette: „A boldogság új eszme Európában.” Csakhogy ez a sajátos ideológiai boldogság beprogramozott és kiszabott volt. „Hadd tudja meg Európa – jelentette ki Saint-Just –, hogy önök nem akarnak több boldogtalan embert és elnyomót látni Franciaország területén.” Az ilyen szekuláris és kötelező boldogság csak pokol lehet.

*Amerikanológia* című könyvében Molnár Saint-Justtel ellentétben egy másik utat javasol: a „reakciónak” kell „új eszmévé válnia Európában”. Így van ez Európa azon részén, amely a kommunizmustól megszabadulva nem hajlandó feloldódni Amerika és Nyugat-Európa túlfellett liberalizmusában. Közép-Európában „a váratlan – írta Molnár – szembeszállt a mechani-cinizmussal, a szabadság pedig a rutinnal”. Minden számítgatás ellenére ez a régi Európa, amely par excellence a Nyugat bástyája volt, napjainkban már fáklyavívó lett. Reményt nyújt arra, hogy helyreálljon az emberiség alapvető alkotmánya, és megerősödjenek régi alapjai.

Nem gyógyítjuk meg a Nyugatot, nem szabadulunk meg a „modern gonoszságtól”, ha nem gyűjtjük össze Molnár Tamás örökségét, nem elmélkedünk annak tanulságain.